

ЎҚУВЧИ – ЁШЛАРНИ БУГУНГИ КУНДА ВАТАНПАРВАРЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШНИНГ МОҲИЯТИ ВА ФУНКЦИЯСИ

Жураев Д. Э.

Тадқиқотчи

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада ўқувчи ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг аҳамияти ва зарурати очиб берилиб бугунги кундаги зарурати ҳақида олимларимизнинг фикрлари баён этилиб моҳияти очиб берилди.

Калит сўзлар: ватанпарварлик, озод ва обод, миллат, маънавий куч, миллий ғоя.

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена проблемам патриотического воспитания подрастающего поколения как неотъемлемой части духовного воспитания личности, где даны высказывания ученых и мыслителей Востока.

Ключевые слова: патриотизм, свобода и процветание, нация, духовная сила, национальная идея.

ABSTRACT

This article is devoted to the problems of patriotic education of the younger generation as an integral part of the spiritual education of the individual, where the statements of scientists and thinkers of the East are given.

Keywords: patriotism, freedom and prosperity, nation, spiritual power, national idea.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигини қўлга киритган ва биринчи президенти И.Каримов 2000 йил 6-апрел куни Оқсарой Қароргоҳида файласуф, тарихчи, сиёсатшунос, педагог, социолог, психолог, адабиётшунос олимлар, журналистлар, ёзувчи – шоирлар ҳамда давлат ва жамоат ташкилотларининг вакиллари билан “Миллий мафкура – мамлакат келажагининг пойдевори” номли нутқида жамиятимиз ҳаётида энг муҳим масалалардан бири бўлган миллий ғоя ва миллий мавқурани шакллантириш вазифалари, бу борада амалга оширилиши лозим бўлган илмий – назарий ва амалий ишлар мазмуни ва моҳияти тўғрисида батафсил тўхтаб ўтган эдилар.

Биз озод ва обод, эркин ва фаровон ҳаётни барпо этишда ўзимизга хос ва мос машаққатли ва шарафли йўлдан бормоқдамиз. Бу йўлга миллий ғоя, миллий мафкура биз учун рухий – маънавий куч – қувват манбаи ва жамиятни

бирлаштиришни байроқ бўлиб келиши керак. Ўзинг келажагини кўрмоқ ва кўрмоқчи бўлган ҳар қандай давлат, албатта ўз миллий ғоясига, миллий мавқурасига таяниши зарур.

“Биз буюк келажакни яратмоқчи эканмиз, унга пухта ишланган ва чуқур ўйланган мафкура асосидагина эришишимиз мумкин. Бу айниқса ёшларимизни тарбиялашда асосий қурол бўлиб хизмат қилиши керак. И.Каримов таъкидладики бу муҳим вазифани биз бажармасак, мустақиллик душманлари, давлатимиз сиёсатига ва миллатимиз хоҳиш – идорасига зид бўлган бошқа ҳар хил оқимлар ўз зарарли мафкуралари билан ёшларимиз онгини чулғаб олиши мумкин”.¹

И.Каримов ўз нуткида миллий мафкура халқимизнинг ўзлигини англашда, миллий қадриятларимизни йўқотмасдан асраб – авайлаб, келажак авлодга етказишда ҳам муҳим аҳамият касб этишни, жамиятда қарашлар рангбаранглиги, ғоялар хилма – хиллиги, фуқороларнинг ўз фикрини эркин ифода этишни сақлаган ҳолда миллий мафкура ҳеч қандай шаклда давлат мафкураси мақомига кўтарилмаслиги, бунга асло йўл қўйиб бўмаслигини алоҳида кўрсатдилар ва зиёлилар билан ўказган учрашуви айтиш шундай мавзуга бағишланган бўлиб, улар томонидан белгилаб берилган 7 та вазифа маънавий – маърифий ва мафкуравий ишларимизнинг асосий йўлланмаси бўлиши лозимлиги таъкидланди. Булар:

Биринчи вазифа, миллий мафкурани давлат, жамият, халқ учун кераклигини асослаб бериш. Давлатчиликнинг ҳуқуқий асослари. Конституция бўлса, унинг маънавий асосларини мафкура белгилаб бериши лозимдир. Миллий мафкура миллатни бирлаштирувчи, давлат, жамият, халқнинг йўлини аниқлаб берувчи омил бўлиши кераклиги. Ижтимоий – сиёсий фанлар кафедралари олдида, аввал, миллий мафкурани таълим соҳасидаги ўрнини аниқлаб бериш, унинг илмий – педагогик асосларини яратиш вазифасини қўйиш мақсадга мувофиқ бўлиши.

Иккинчи вазифа, миллий мафкуранинг асосларини яратиш қўйилган. Шундай мақсаддан келиб чиққан ҳолда маънавий ва маърифат ҳодимлари, ижтимоий – сиёсий фан муаллифлари миллий мафкурага доир тушунча ва асосий атамаларнинг моҳияти ва таърифини изоҳлаб, унинг мақсад, вазифалари, омиллари ва йўналишларини аниқлаб беришнинг лозимлиги.

Учинчи вазифа, талаба ёшлари ва янги авлодни миллий мафкура асосида

¹ И.А.Каримов Ватан саждагоҳ қаби муқаддасдир Т. Ўзбекистон. 1995-йил – 3 бет

тарбиялаш, бунда тарбиянинг энг асосий мақсади эрки фикрлайдиган, бўлаётган воқеаларга ўз муносабабини тўғри ва эркин билдира оладиган, Ватанга садоқат ва меҳр – муҳаббатли, фидойий инсон сифатида меҳнатсевар ва ҳалол, покиза тарбияланишига қаратилган.

И.Каримовнинг томонидан қўйилган тўртинчи вазифа, бу – тарғибот ва ташвиқот ишларини изчил олиб бориш. Бунда олиб бориладиган тарғибот ва ташвиқот ишлари қизиқарли, асосли, далилий кўрсатув ва эшиттиришлар (оммавий ахборат воситалари)да халқ маънавий меросининг намуналарига асосланган бўлиши, авлоднинг онгида қолиши, фикрлашгадаъват этиши лозим.

Бешинчи вазифа, миллий мафкурани милли кадриятларимиз асосида олиб борилишидан иборатдир. Бу борада шундай тарихий мисолларни келтириш лозимки, улар халқ манфаатини, Ватан тараққиётини, тинчлик ва фаровонликка чорлашлари лозим. Масалан: Нажмиддин Кубро мусулмон оламида буюк мутасаввуф бўлган. У Хивада 540 хижрий йилида туғилган. Кубро фақат мусулмон ламида эмас, балки бутун дунёга таниқли инсон бўлган. Чингизхон Хоразмга ҳужум қилишдан олдин Куброга чопар юбориб, уни Хивадан кетишга ёки Чингизхон томонга ўтиб фаровон яшашга ундайди. Аммо Кубро бу таклифни рад этиб, шундай дейди: “Мен 70 йил халқим билан яшаб келдим, оғир ва енгил кунларида бирга бўлдим, энди халқим бошига мусибат тушганда мен ўз манфаатимни кўзлаб, халқимга хиёнат қилмайман”. Қамал остида қолган урганчада халқ билан бирга Кубро жанг қилиб, шаҳид бўлиб кетади. Жангдан сўнг унинг бурда – бурда қилинган жасади топилади.

Кубро халқ манфаати, Ватан озодлиги учун қурбон бўлган.

Тарихда миллий мафкура учун қурбон бўлганлар жуда кўп, улар шундай мисоллар тариқасида келтирилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Олтинчи вазифа, миллий мафкурага ёндошда учта асосий мезонга таяниш лозим, улар халқ манфаати, юрт тинчлиги ва Ватан равнақидир.

Еттинчи вазифа, миллий мафкурани давлат мафкураси мақомига кўтармасликни Президентимиз қайта – қайта таъкидлаб ўтардилар. Бу дегани ҳар бир инсон ўз шахсий қарашларига эга бўлиши мумкин, аммо улар юқорида кўрсатилган учта мезонга зид бўлмаслиги, салбий таъсир кўрсатмаслиги лозимдир.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Шахс билан давлат, инсон билан жамият муносабатлари жараёнида миллий мафкура, юксак маънавий ва ахлоқий, миллий ва умуминсоний

дадриятлар тараққиёти, уларнинг инсон ҳаётидаги ўрни ва аҳамияти ҳақида тўхталиб ўтадиган бўлсак, бугунги кунда ҳам анъанага айланиб бораётган Оммавий ахборат вакиллари, яъни радио ва телевидения, газета ва журналлар, олим ва адиблар, жамоат ташкилолари ҳодимлари билан ўтказилаётган учрашуслардан яна бир муҳим 2017-йил Ўзбекистон Республикаси Президенти “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш билан ҳаракатлар стратегияси тўғрисидаги фармонини ижро этилиши, ёшларни ҳар томонлама ватанпарварлик руҳида тарбиялаш концепсия”ни ишлаб чиқиш. Мустақиллик йилларида изчил олиб борилаётган маънавий – марифий, миллий мафкуравий ва ғоявий тарбия ишларимизнинг ривожига қўшилажак ката вазифаларни юклади. Ушбу фармойишда умумий ўрта таълим мактаб ўқувчилари ва талаба ёшларнинг онгига Ватанни севиш, миллий мафкурани сингдириш, миллий ва умуминсоний қадриятларни эъзозловчи комил инсон сифатини шакллантириш вазифаларини қўйди.² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018-йил 23-февралдаги “Ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш концепсияси”ни 140-сонли қарори.

Ушбу вазифаларни бажаришда аввало, биз бу соҳада фаолият кўрсатаётган юқори малакали мутахассислардан иборат гуруҳ тузишимиз ва унинг асосий вазифаси этиб республикамиздаги барча ўқув юртлари таълим ва тарбия ишларида ўқувчи ёшларни онгида ватанпарварлик ғояларининг шакллантиришнинг муҳим масалаларини пухта ўйлаб илмий – назарий асосини ишлаб чиқишимиз керак. Булаеда асосий эътиборни жамиятимиз ва миллатимизнинг бирлаштирувчи куч – ватанни севиш, қадриятларимизни асраб – авайлаш, мустақилликни мустаҳкамлаш, келажакка ишонч билан боқиш, мустақилликка ҳавф солувчи турли экстремистик оқимлар ва гуруҳларга мурасасиз бўлиш, Ватанимиз тинчлиги ва осойишталигини кўз қрачигидай асраб – авайлаш каби ғояларни асос қилиб олиш лозим.

Ҳурматли мухтарам бизнинг Президентимиз ш.М.Мирзиёевнинг ёшларимизни таълим – тарбияларига оид нутқи асосида биз ўрганаётган мавзумизни қайта кўриб чиқиш, уларга ижодий ёдашиш зарур. Ватанпарварлик руҳида тарбиялаш жамиятни тараққиётининг ҳамма босқичларида, жумладан ҳозирги мафкуравий кураш авж олган вақтда руҳий – маънавий омил сифатида қудратли кучга айланиб бораётганлиги, айниқса ҳаётий тажрибага эга бўлмаган, дунёқараши ҳали мустаҳкам шаклланмаган, ёшларда турли ёд ғоялар таъсирига тушиб қолиши мумкинлигини кўришимиз мумкин ва шу сабабли ушбу

² Зафарий ўзбек мусиқаси тўғрисида. Т. Нафосат. 1992 йил. 18-бет.

соҳасида амалга оширилаётган ҳозирги ишлар талаб даражасида эмаслигини, жумладан бу борада таълим тизимида мавжуд бўлган камчиликларни ўқувчи – ёшларни Ватанпарварлик ғоялари руҳида тарбиялаш билан боғлиқ олдимизда турган долзарб вазифалар тўғрисида амалга ошириш лозим бўлган муҳим муаммоларни белгилаб берди.

Ушбу мақсади амалга оширишда қуйидаги долзарб вазифаларни ҳал этиш лозимлигини кўрсатиб ўтамыз.

1. Шахс билан давлат, инсон билан жамият муносабатларини бтамом янги мазмун ва шакл топишида янги хусусиятлар ва тамойилларга асосланиши;
2. Янги кадриятлар ва демократик тамойилларни ўқувчи – ёшларнинг тафаккур тизимида мослаштириш;
3. Ҳар қайси фуқаро, ҳар қайси инсон жамият тараққиёти ва унинг янгилалишига бўлган ўз муносабати ва ўрнини, ўз бурчини аниқлаб олиш;
4. Ватанпарварлик ғоялари ва тушунчаларини ҳаётимиздаги ўрни, унинг асосий тамойилларини, ишлаб чиқиш билан боғлиқ масалалар;
5. Ватан туйғусини жамиятда яшайдиган одамларнинг ҳаёт мазмунини, уларнинг интилишларини, халқ табиатида, турмуш ва тафаккури тарзини жамият миллий манфаатларини, орзу – интилишларини қай даражада акс эттириши билан ўчанади;
6. Диний ақидапарастлик, суний – фанафий мазҳаби, нарқабизнес, ноқонуний курул – яроқ савдоси, террорчиликнинг ижтимоий оқибатлари ва унинг барҳам топиши йўллари;
7. Инсонлар тафаккурига таъсир этувчи оммавий ахборат воситаларининг ўрни ва вазифалари ҳақида;
8. Мафкуравий иммунитет тушунчаси ва мазмуни, унинг баркамол инсон этиб тарбиялашдаги ўрни;
9. Мамлакатимизда амалга оширилаётган янгилалиш ва тараққиёти сиёсатининг стратегик мақсади – ҳуқуқий демократик давлат ва янги Ўзбекистон асосланган фуқаролик жамиятини барпо этиш;
10. Мамлакатнинг сиёсий ва давлат қурилиши, унинг асосий хусусиятлари сиёсий ҳаётнинг барча соҳаларини эркинлаштириш, жамиятда демократия, фикр ва виждон эркинлиги тамойилларини ижодпарварлик ғоялари ва умуминсоний кадриятларни қарор топтириш;
11. Ўзбекистонда барпо этилаётган жамиятнинг сиёсий – иқтисодий асосий: - ташаббус ва тadbirkorлик, ишлаб чиқаришни истesmolчи манфаатларига бўйсундириш, муқобиллик, рақобат, фан ва техниканинг

замонавий ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш;

12. Жамият маънавий янгиликлардан кўзланган бош мақсад – юрт тинчлиги, Ватан равнақи, халқ эркинлиги ва фаровонлигига эришиш, комил инсонни тарбиялаш, ижтимоий ҳамкорлик ва миллатлараро тотувлик;

13. Ватан ҳақидаги миллий мафкурани яратиш бўйича биринчидан: халқ миллий мафкурасини бутун умри давомида такомиллаштириб, бойитиб боориш, унинг бир неча авлод умри давомида ишлаб чиқилиши ва такомилга эришиши, уни миллатнинг энг илғор вакиллари, мутафаккирлари, фидоий зиёлиларининг меҳнат фаолиятини матбуотларда ёритиш; иккинчидан: Ватанпарварлик тарбиясининг асосий йўналишларини, унинг ўзига хос хусусиятларини, деҳқон, ишчи ёки хизматчи зиёлиларнинг юрагидаги ғоялар, туйғуларни акс эттириш;

14. Ватан туйғуси, она тилига муҳаббат ва умуминсоний қадриятлар, муқаддас динимизнинг моҳияти;

15. Миллий мафкурага концепсиясининг моҳияти эканлиги;

16. Инсон дунёқарашининг шаклланишида, маърифат, хусусан ижтимоий фанларнинг ўрни. Бу борада тарих ва фалсафанинг ўзоро муштараклиги;

17. Ғарб ва Шарқ фалсафаси, унинг ўзоро тарихий алоқадорлигига ва бир – бирига тасири;

18. Мафкуравий таҳдидларнинг тинчлик ва барқарорликка, эркин ҳаётимизга жиддий хавфи ва унга қарши курашишнинг асосий омиллари.

Енҳ эътиборлиси, ҳозирги шароитда мамлакатимиз тинчлигига таҳдид солаётган айрим экстремистик ҳаракатлар ва уларнинг зарарли моҳиятини ўқувчилар онгига етказиш бугунги куннинг энг долзарб вазифаси эканлигини унитмаслигимиз керак. Бунинг учун ёшларни миллий ғоя ва Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалби ва онгига Ватан ҳимояси шарафли ва муқаддас бурч эканлигини чуқур сингдириш;

19. Қадимий тарихимиз ва маданиятимиз жонажон Ватанимизнинг мустақиллик ва равнақи йўлида фидокорона курашган миллий қаҳрамонларимиз билан фахрланишимиз уларга муносиб бўлиштуйғусини шакллантириш. Шу нуқтаи назарда бу тарихий адабий – фанларнинг ўқув дастури, дарсликларни янгилаш заруриятини аниқлаш ва асослаб бериш, кераклигича вақт кўрсатмоқда. Бу мақсадда ислом дини қадриятларидан умумли фойдаланиш, қурин ва Ҳадислардан олинган маълумотлар ҳамда буюк алломаларимизнинг бу соҳада айрим фикрлари асосида кичик – кичик рисоаларни яратиш ўқувчиларга

тақдим этиш мақсадга мувофиқдир.

Ватан – инсоннинг авлод – аждодлари, муайям диёнатини бутун вужудига жо қилган халқ туғилиб ўсган ва яшаб ўтган, шунингдек унинг киндик қони тўкилган ер куррасининг бирқисмидир. Шу мақсадда тупроқ ўз эгаси – инсонни едиради, ичиради, эгнини, кам кўстини бут қилади. Бундай муборак заминни севиш, унга нисбатан фидойибўлиш ҳар бир инсоннинг бурчидир.³

Ватан тушунчаси замирида ватан туйғуси ва шу туйғу орқалишаклланадиган ватанпарварлик, инсонпарварлик ва инсонга меҳр – мурувват қилиш тушунчалари ётади.

Ватан туйғусининг замонавий тушунчасида ҳар бир инсон ўз оиласи, ўзи яшаб турган заминнинг фарованлиги йўлида ҳалолмеҳнат қилиб, унинг тинч – осойишталигини сақлашга жонини фидо этиб, ўз заминини ва халқи обрўи – эътиборини, нуфузини асраб – авайлаб, ахлоқ – адоб анъаналарини ва ақидаларига сидқи дилдан риоя қилиш билан белгиланади.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти И.А.Каримов ўз нутқи ва асарларида халқимиз маънавиятида одамларимиз юракларига ўзи яшаб турганзаминда яшаб турувчи фукора, керак бўлса, ўз жонини аямаслиги, болаларимизнинг ёшлик пайтлариданоқ Ватанга меҳрини шакллантириб боориш ҳақида куйиниб гапирди: “Авваломбор бизнинг таянчимиз ва суянчимиз, умидимиз ва калажагимиз бўмош фарзандларимизни , ёш авлодларимизни Ватан ва ватанпарварлик туйғуси ва мақсади йўлида тарбиялашимиз ҳам қарз, ҳам фарздир.

Уларни миллий ва умуминсонийқадриятларимиз асосида, ўз фикру – тафаккури ва замонавий билимларга эга бўлган ватанпарварлар этиб вояга етказиш – барчамизнинг оталик ва оналик бурчимиздир”⁴, - деб уқтирар эдилар.

Бундай шахс тарбияси ҳақидаги фикрлар Ислом динимизнинг юраги бўлмиш Қуръони Карим, Ҳадисларимиз ва буюк алломаларимиз асарларида ҳам ўз ифодасини топган.

Ислом дини халқимиз ҳаётига асрлар давомида сингиб кетган буюк қадриятдир. Зеро, ислом иймон, эътиқод, инсоф, ватанга садоқатлик ва инсонпарварлик қоидаларига амал қилишга давит этади.

Ватанпарвар, инсонпарвар ва меҳр – мурувватли бўлиб яшаш ва доимо унга интилиш туйғусининг илдизлари жуда қадимларга бориб тақалади.

Бу ўзбек халқ педагогикаси ва руҳшунослигида, Муқаддас китобимиз

³ И.А.Каримов Ватан саждагоғҳ каби муқаддасдир Т. Ўзбекистон. 1995-йил – 3 бет.

⁴ И.Каримов. “Юксак маънавият энгилмас куч” Т. Маънавият. 2008. 15 бет.

Қуръони Карим, Ҳадисларимз ва буюк мутафаккурларимиз Абу Наср ал Фаробий, Абу Али ибн Сино, Жалолиддин Добоний, Алишер Навоий ва Ўрта Осиёнинг бошқа мутафаккурлари асарларида ўз ифодасини топган.

Бугунги кунда диний таълимотларини ўрганиш, уларни радқик қилиш масалаларига ката эътибор берилмоқда.

Ислом дини ва унинг таълимотига бўлган эътибор аниқса мустақилликни қўлга киритганимиздан буёғига кўплаб ёшу – қарияларимиз эътиборини ҳар қачонгидан ҳам ошириб юборди. Чунки ислом кишиларни, қолаверса ёшларни, болаларни ғайринсоний ҳатти – ҳаракатлардан халос этадиган муҳим восита бўлиб қолмоқда.

Шунинг учун мактаб ёшидаги болалар тарбиясида ҳам ислом ақидаларидан фойдаланиш ката самара беради.

Демак, оила ва мактаб муассасаларида болаларнинг маънавий – ахлоқий тарбиялашда, аввало, уларнинг қалбларига иймониу – эътиқод уруғларини сочиш муҳим.

Болаларга ватан тушунчаси орқали ватанпарварлик, онсонпарварлик ва меҳр – мурувват ҳис – туйғуларини шакллантириш мактаб таълим муассасаларида олиб бориладиган маънавий-ахлоқий тарбиянинг асосий қисмидан бири бўлиб ҳисобланади.

Бизнинг ватанпарварлигимиз, инсонпарварлигимиз халқимиз тараққиётининг олғасилжитган ота – боболаримиз яратувчилик ишларининг бевосита давомидир.

Ватанпарварлик, инсонпарварлик ва меҳр – мурувват ҳис туйғулари инсоннинг энг юқори туйғуларидан бўлиб, уни мактабгача ёшдаги болалар маънавий – ахлоқий тарбиясида халқимиз урф – адатлари, расм-русумлари, ибратли ҳаёти ва битмас-туганмас қадриятларимиз ва ҳоқозалар билан қўшиб олиб борилади.

Ўзбекистон мустақил давлат бўлганидан буён ўз таълим – тарбиясида ҳам ката ислоҳат қилиб, таълим – тарбия жараёнини ўз шароитларини, миллатимиз руҳияти, асрлар оша сингиб келаётган қадриятлари, келажаги дастури, маърифатли, дини, миллийлиги ва ҳоқозаларни ҳисобга олган дастурларни қабул қилди.

Шунинг учун Мустақилликдан сўнг кейинг йилларда қабул қилинган “Учинчи минг йилликнинг боласи” таянч дастури ва “Болалар боғчалари

дастурларида”⁵ мактабгача ёшдаги болаларда ватанпарварлик, инсонпарварлик ва меҳр- мурувват ҳис – туйғуларни шакллантиришга бағишланган материаллар ўз ифодасини топган.

Жумладан, илк ёш гуруҳлари учун ўзбек халқ эртакларидан “Бўри ва эчки”, “Шолғом”, “Икки эчки”, “Тўп эртаги”, “бараҳхон”, “Муғомбир хўроз”, “Товуқ момо”, “Тулки билан товуқ”, “Қизғанчиқ ит” ва ҳокозолар воситасида болаларда турли ҳис – туйғулар яъни, қувонч, ачиниш, раҳмдиллик, адолат, тўғри гапириш, меҳрибонлик ва ҳокозолар шакллантирилади.

Ватанга меҳр туйғуларини шакллантиришда қатор ўзбек адиблари асарлари, шеърлари ва халқ оғзаки ижоди, яъни, халқимизнинг маънавий ижодидан фойдаланилади.

“Қўғиз нима дейди?” (О.Абдурахмонов), “Бўталок” (М.Мухаммад), “Адажон, хорманг”, “Уч ёшлилар” (А.Обиджон), “Айиқча” (А.Барто) ва халқимиз оғзаки ижодидан олинган “Ўтирсам – о – ўтирсам”, “Бармоқчалар”, “Ғозим – ғозим бор”, “Бувим” ва ҳокозолар каби шеърларни 2-4 ёшли болаларга ёдлатиш ката тарбиявий аҳамиятга эга.

Ватан табиати, бойликлари, ҳайвонот дунёси, набобатти ва ҳ.з.лар ҳақидаги ҳикоялар болаларга айтиб бериш, турли хил халқ ўйинлари (мазмунда меҳр туйғуларини ва қадриятларимиз бўлган) орқали уларда ватанга энг оддий, сода меҳр туйғулари – уруғларини қалбларига қалбларига илк ёшлик пайтлаидан бошлаб сепиб борилади.

Масалан, табиатга сайр пайтларида “Дарахт баргларининг тўкилиши”, “Қуёш ва ёмғир”, “Ўрмонга саёҳат”, “Қушлар бизнинг дўстимиз”, “Қуёнча, хо қуёнча” каби жуда кўп мавзуларга болалар эътиборларини қаратиш ҳам улар қалбида чуқур из қолдиради.

Миллатимиз ва ватанимиз, буюк сиймоларининг суратлари (А.Навоий, М.Бобур, А.Темур ва х.к), “Мустақиллик байрами” ҳақида сўзлаб бериш болаларда ката тассурот уйғотади. Катталар меҳнати (жумладан, болаларнинг ота – оналари мрҳнати), атроф – муҳит ва Ватаб ҳақидаги суҳбатлар, ҳикоя ва сайрлар бола қалбида яхшилик, ўзи яшаб турган жойига, уйига, боғчасига, ота – она, атрофидаги яқин кишилари, мураббийига, меҳр уйғотади. Болалар маънавий – ахлоқий тарбияси тизимида қадрият ва анъаналаримиз, миллий халқ ўйинлари муҳим ўринни эгаллайди. Дастурларимизда “Ойи, ойи меҳмон келди”, “Той, той”, “Ачам - ачам”, “Кўзингни юм, оғзингни оч”, “Ўйинчоқларни меҳмон қиламиз”, “Оила” ва х.к. каби халқ ўйинлари ўз

⁵ П.Ибрихимов “Ватан туйғуси” Халқ таълими. Тошкент. 1999й 26-бет.

ифодасини топган. Бу дастурларда дидактик маретиаллар, дидактик ўйинчоқлар, предмет – асбоблае, бадий адабиётлар ва халқ ижодидан танлаб олинган эртақ ва ҳикоялар, суҳбатлар, халқимизнинг ҳаётига, ота-оналар меҳрига, ҳайвонлар, қушлар, гуллар ва х.к. ватанга бағисланган шеърлар, топишмоқлар ҳам ўз ўрнини топган. Болаларда ватанпарварлик ва унинг заминида инсонпарварлик ва меҳр – мурувват хис-туйғуларини шакллантирувчи мавзу ва маретиалларга кенг ўрин берилган.

Масалан, болаларда ватанпарварлик ва унинг заминида ётувчи инсонпарварлик, меҳр туйғуларини шакллантирувчи материаллардан:

А) Ҳикоя қилиб берувчи ўзбек халқ эртақлари, айрим адабларимизнинг болалар учун ёзилган асарларидан “Егри ва тўғри”, “Сахий билан бахил”, “Зумрад ва Қиммат”, “Ақилли бола”, “Ёлғон дўст”, “Бобур ва кабутар”, А.Навоийнинг “Сер билан Дуррож”, “Хикматли бўлсанг”, М.Муродовнинг “Икки хил ёрдам” ва х.к. кабилари.

В) Ижодий ҳикоя қилиш учун: “Боғчамиз боғида”, “Уй ҳайвонлари ҳақида”, “Бизнинг ўйинларииз”, “Мен онамга ёрдамчи”, “Мемонда”, “Ҳайвонот боғи” ба х.к. каби ҳикоялар.

С) Бадий адабиёт материалларидан шеърлар ёдлаш: э.Воҳидовнинг “Ўлка”, А.Орипов “Она тилимга”, “Қўйга тўлсин она Ватан” (Е.Раҳимов), С.Тожи, И.Ешбек “Ей Ватан”, Б.Исроил “Шундай ўлка бор”, Т.Холматов “Она Табиат” каби шеърларни ёдлаш кичкинтойларга маъқул бўлади.

Д) Дастурланинг буюк сиймолар бўлимида: М.Улуғбек, Аҳмад Яссавий, Беҳрод, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино; Ўзбекистон мустақиллиги учун жонини қурбон қилган инсонлар: А.Қодирий, Беҳбудий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир ва бошқалар билан таништиришга доир материаллар берилган.

Е) Ўзбек халқининг анъанавий байрамларини ўтказиш. Улар ҳақида (Болалар тилида), гапириб бериш, болалар иштирокида уларга бағишланган эртақларни ташкил қилиш (“Навруз”, “Ҳайит”, “Меҳржон”, “Ҳосил байрами” ва х.к.лар) боғча болаларида ватанга бўлган меҳр – туйғуларини шакллантиришга ёрдам беради.

ХУЛОСА

Бу бўлимда авлод – аجدодларимиз, мутафаккирларимиз, рассому – мусика санъати бойлигимиз, машҳур саркардорларимиз, ватанимиз табиати, табобат ва ҳайвоноти, боғларию – экинзорлари, ер ости бойликлари, меҳнаткаш халқимиз,

миллий меросимиз, ўзбек халқ ўйинлари, қўшиқлари, Ўзбекистон байроғи, Герби, мадҳияси, ҳамда халқимиз ижодий намуналари ва х.к.лар каби материаллар ўз ифодасини топган.

Бу материалларнинг барчаси болаларда ўз ватанига севги, ғурур, ватанпарварлик, инсонпарварлик ва меҳр – мурувват хис – туйғуларини шакллантиришга ёрдам беради ва улардансамарали қўлланилаётган таълим учун: Адабиёт, тарих, Ватан туйғуси, “Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари” фанларининг ўқитувчиларини касбий билим малакалари, Ватан ҳақидаги кўникмаларини ошириш мақсадида янада ўқув адабиёт ва қўлланмаларини яратиш мақсадида долзарб масалалардан бири бўлиб ҳисобланади.

REFERENCES

1. А.Фаробий. Бахт-саодатга эришув ҳақида. рисолалар, маълумотлар. муҳаррир. Ўзбекистон Ф.А. ҳақиқий аъзоси М.М.Хайруллаев. Тошкент. “Фан” 1975, 76- бет.
2. Зафарий ўзбек мусиқаси тўғрисида. Т. Нафосат. 1992 йил. 18-бет.
3. Каримов И.А. Ватан саждагоғҳ каби муқаддасдир Т. Ўзбекистон. 1995-йил – 3 бет.
4. Ибрихимов И. “Ватан туйғуси” Халқ таълими. Тошкент. 1999й 26-бет.
5. Каримов И.А.. “Юксак маънавият енгилмас куч” Т. Маънавият. 2008
6. Saidov, S. (2022). TARIXIY MANBALARDA KELTIRILGAN IBN AL-MUQAFFA BORASIDAGI MA'LUMOTLAR TAHLILI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(2), 525-528.
7. Saidov, S. A. O. G. L. (2021). IBN AL-MUQAFFANING HAYOTI VA ILMIY FAOLIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(7), 8-14.
8. Saidov, S. (2021). Ibn al-Muqaffaning islom tarjima san'atiga qo 'shgan hissasi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(1).